

UNIVERSITAT DE BARCELONA

SOLEMNE INVESTIDURA COM
A DOCTOR HONORIS CAUSA
del professor

Josep Perarnau i Espelt

Discurs de presentació de la professora
Lola Badia

Abril de 2009

UNIVERSITAT DE BARCELONA

SOLEMNE INVESTIDURA COM
A DOCTOR HONORIS CAUSA
del professor

Josep Perarnau i Espelt

Discurs de presentació de la professora
Lola Badia

Abril de 2009

ÍNDEX

Protocol de l'acte	5
Discurs de presentació de la professora Lola Badia	11
Discurs del professor Josep Perarnau i Espelt	19

DISCURS DEL PROFESSOR
JOSEP PERARNAU I ESPELT

Excel·lentíssim i Magnífic Senyor Rector
de la Universitat de Barcelona,
Eminentíssim i Reverendíssims Senyors Cardenal i bisbes,
digníssimes autoritats acadèmiques i eclesiàstiques,
senyores i senyors:

Meteorològicament parlant, el fet que un capellà pugi a una trona sol ésser senyal inequívoc que s'està congriant un xàfec en forma de sermó. Però, tal com diu algú (citació implícita), avui no toca.

Perquè avui allò que toca és manifestar que estic aclaparat pel fet que la Universitat de Barcelona, personificació de la institució 'Universitat' almenys al Principat de Catalunya, m'hagi tret de l'anonimat (al qual espero tornar tan aviat com s'hagi acabat aquest solemne acte). I estic aclaparat perquè la Universitat de Barcelona no porta únicament sis segles i escaig d'existència i de serveis al país (comptant que l'Estudi de Medicina és de temps del rei Martí i per tant de començaments del segle XV), ans porta la personalitat i l'herència de totes les universitats del Principat de Catalunya, tal com, referint-se a la de Cervera, digué de forma ben clara el Rey Don Felipe V en el *Decreto de erección de la Real Universidad de Cervera*, signat a "Segovia a once de mayo de mil setecientos y diez y siete"; diu així:

"... he elegido [la fidelíssima Ciudad de Cervera] para Theatro Literario, unico, y singular de aquel Principado... Y para darla principio la he aplicado las seis mil libras de renta, que sobre las Generalidades de Barcelona pagava aquella Ciudad à su Universidad, con más todas las Rentas Eclesiasticas, y Seculares, que gozaba dicha Universidad, y las de Lerida, Gerona, Vich, Tarragona, y demàs de aquel Principado, las quales por esta providencia quedan extintas, y trasladadas a la de Cervera", *Decreto de erección de la Real Universidad de Cervera*, dins Manuel RUBIO Y BORRÁS, *Historia de la Real y Pontificia Universidad de Cervera*, Barcelona, Librería Verdaguer 1915, 431.

Un segle i escaig després, la Universitat de Cervera seria traspassada en bloc a Barcelona en virtut del *Real Decreto dado en Madrid, 10 de agosto de 1842*:

“Artículo 1. Se aprueba definitivamente la traslación de la Universidad literaria de Cervera a Barcelona, acordada por real orden de 1 de Septiembre de 1837” (*ibid.*, II, 377).

La Universitat de Barcelona, que per la realitat física de la seva ubicació en zones diverses de la Ciutat Comtal és ja una magnitud més que considerable, pel fet que en ella s’hi concentra tota la història de la institució ‘universitat’ en el Principat de Catalunya (i precisos ‘en el Principat’ perquè Felip V no pogué concentrar a Cervera una de les universitats catalanes contemporànies, la de Perpinyà) és moralment i històricament de grandesa molt superior, perquè és portadora de l’herència de tota mena de valors que hi han anat acumulant generacions de rectors, degans, professors i estudiants del Principat o de fora durant segles. El fet, doncs, que aquesta institució, amb tota la seva càrrega i magnitud històrica, s’hagi fixat en mi, donant per suposat que el fet d’atorgar-me un seu doctorat podia augmentar, ni que fos en una sola micra, la seva honor, és quelcom que per força m’ha de deixar aclaparat. I m’abstindré de fer-me propaganda intentant d’explicar la meua insignificança, perquè podria semblar un exercici destinat a col·locar la meua menys que mínima persona en el primer pla de l’atenció col·lectiva. Deixem-ho així i no hi insistim més: el fet que la Universitat de Barcelona, amb tot allò que és i representa, s’hagi fixat en mi, em deixa aclaparat. I em penso que no dic cap mentida.

Per això no puc dispensar de manifestar amb enorme gratitud el meu reconeixement sincer a tots els qui, no sé si gaire encertats, han pres la iniciativa o han contribuït de la manera que sigui, a aquest moment solemne de la Universitat de Barcelona: sincerament, moltes i grans gràcies! Precisament perquè per a mi ha estat quelcom d’impensable i d’inesperable, tota la satisfacció corresponent us pertany als qui en tot moment n’heu portada la iniciativa i us heu encarregat i carregat amb la preparació d’aquest acte; la sincera gratitud s’allarga cordialment a tots els qui en saber la notícia se n’han considerat satisfets i en particular a tots el qui us heu imposat el deure d’ésser testimonis d’aquesta solemne celebració; el meu agraïment és sincer i sóc conscient que, per la meua part, tinc l’obligació que el present acte resulti digne de la Universitat de Barcelona, del cos

social de mestres, estudiants i treballadors que la formen, i de tots els qui heu tingut l'amabilitat d'acompanyar-me en aquest moment; miraré de complir-la.

Vull afegir una altra vivència meva d'aquests moments: jo hauria estat molt feliç si la meva mare hagués pogut ésser ara present ací i no cal dir el meu pare; i ho sóc una mica, no sols perquè, per la meva part, el dedico a llur memòria, sinó que la faig extensiva a uns grans noms, dels quals un servidor em considero menut col·laborador: em refereixo a la llarga rècula de grans eclesiàstics que, des del segle XVIII, m'han precedit en la feina en l'immens camp de les fonts escrites de la gran història cultural de Catalunya: penso, com a capdavanters, en els premonstratencs de Bellpuig de les Avellanès, Jaume Caresmar, Josep Martí i Daniel Finestres i en el seu germà Jaume Finestres, de Poblet; o en Jaume Villanueva, de València, i, per no fer la llista inacabable, hi poso punt final amb els darrerament traspassats i enyorats, P. Miquel Batllori i Munné i Josep M. Marquès i Planagumà; d'aquella llarga rècula, on hi ha noms com els de Josep Miralles, de Mallorca, Fidel Fita, d'Arenys de Mar, Roc Chabàs i Josep Sanchis i Sivera, de València, Josep Gudiol i Cunill i Eduard Junyent i Subirà, de Vic, Anselm M. Albareda i Gregori Sunyol, de Montserrat, Joan Serra i Vilaró, de Solsona i Tarragona, Josep Mas i Domènech i el màrtir Ignasi Casanovas, a Barcelona, o Pere Pujol i Tubau, a la Seu d'Urgell, i de tants d'altres, un servidor em considero el fanalet de cua i, això justifica només una mica el meu protagonisme en aquest acte, perquè em permet de proclamar que en el reconeixement a la meva insignificança hi ha, o almenys un servidor hi posa, els mèrits de tants de predecessors que haurien merescut molt més que jo aquest doctorat.

I, dit això, passem pàgina. La senyora catedràtica, Dra. Lola Badia, que a través del "Quern" bibliogràfic, del qual ella és un dels editors, ja fa temps que segueix la pista de les meves publicacions, us acaba d'exposar allò que, segons ella, justifica la iniciativa, la preparació i la celebració del present acte. I com que ningú no és jutge d'ell mateix, m'abstindré de constituir-me'n del seu bell parlament, perquè l'única cosa que em correspon és agrair-lo-hi, cosa que faig amb plena convicció.

Ella ha dit que en el petit hort del meu treball hi ha com quatre quartons de superfície desigual, corresponents els més extensos, gairebé 'ex aequo' a Ramon Llull i a Arnau de Vilanova. Sento molt

que allò que en aquest moment un servidor puc oferir a aquesta escollida audiència és més aviat poca cosa, perquè el o els fruits de la meua recerca són puntualment posats a l'abast de tothom en les pàgines de l'anuari "Arxiu de Textos Catalans Antics" i no us puc pas presentar un plat de segona taula. Miraré, però, de no defraudar-vos.

En relació a Ramon Llull, sembla que més que la publicació de textos seus, començant pel català de la *Petició de Ramon al papa Celestí V per a la conversió dels infidels*, fins aleshores no sols inèdit ans encara desconegut, i mitja dotzena d'altres, ha tingut particular ressò l'opuscle *De Ramon Llull a Nicolau Eimeric...* del 1997, en el qual sembla que vaig demostrar que els sis fragments trets del *De arte amativa*, de Llull, transformats en altres tantes tesis teològiques integrades en les cent 'heretgies' atribuïdes a mestre Ramon en el *Directorium Inquisitorum* de Nicolau Eimeric, eren simplement fruit d'una sistemàtica falsificació textual i doctrinal realitzada per l'inquisidor i que aquest era, almenys quant a la doctrina de Ramon Llull, un vulgar falsari.

Aquest resultat deixà plantejat dins meu un gran interrogant, en constatar, d'una banda, però també estranyar, de l'altra, que les dites sis falsificacions i les tres que ja el 1385 havien detectat Bernat Ermengol i els seus comissionats en relació a l'*Arbre de filosofia d'amor*, i les altres tantes que el 1938 també descobrí Amédée Pagès en publicar i traduir al francès el *Desconhort*, adonant-se que l'inquisidor havia tingut la barra de formular com si fossin pensament de Llull les acusacions que en aquell text li feia l'Hermità, contra les quals Llull justament es defensava (i Pagès no es pogué reprimir l'exclamació destinada a l'inquisidor: "Il faut être halluciné...!"), sumaven, ben documentades, dotze falsificacions, amb la sospita i pràcticament certa, que encara n'hi hagué una altra de major, la de si realment havia existit o també era una mentida, i encara més grossa, perquè no hauria eixit mai de la cancelleria pontifícia, la cèlebre pretesa butlla papal, *Conservationi puritatis catholicae fidei...*, segons la qual haurien estat no pas cent, ans dues-centes les tesis rebutjades de mestre Ramon Llull.

La gravetat rau en el detall que les acusacions de Nicolau Eimeric no limitaren els seus efectes als darrers anys de la catorzena centúria, ans, amb la primera edició del *Directorium Inquisitorum* eimericià a Barcelona el 1503 i sobretot amb la preparada per Francisco Peña, de Roma 1578, s'encetà una seqüència que duraria fins al segle XIX,

sota la forma d'*Elenchi auctorum de Lullo male sentientium*, que Alois Madre trobà repetits cent-vuitanta-tres vegades en autors dels temps barrocs, i estudià en el seu *Die theologische Polemik gegen Raimundus Lullus. Eine Untersuchung zu den Elenchi auctorum...*, del 1973 (cf. "Revista Catalana de Teologia", I [1976], 259-271); la riuada d'aquests *Elenchi...* hauria desembocat, potser a través de fra Martí Serra, en la presa de posició del cardenal Prospero Lambertini en el seu *De servorum Dei beatificatione et beatorum canonizatione* i en la del mateix Lambertini, ja papa Benet XIV, en la seva cèlebre lletra italiana al fiscal del Sant Ofici, *Avendo Noi*, del 1751, entre nosaltres publicada l'any 1935 per Josep Tarré en els "Estudis Universitaris Catalans", on el dit papa decidia amb autoritat pontifícia que s'aturés la causa de canonització de Ramon Llull fins que hi hagués una revisió doctrinal de les seves obres.

Repetim la pregunta: de què s'ha alimentat durant set segles l'antil·lisme? Abans de donar-hi resposta, recordem un petit detall, que indicarà la qualitat (o la manca de qualitat) de l'atac. Tractant-se d'un problema doctrinal, sembla que seria enraonat de pensar que és tota l'obra de mestre Ramon la que pot presentar problemes doctrinals, que afecten la fe cristiana. Doncs, no: Nicolau Eimeric només atacava vint títols catalans (algun dels quals no era de Llull), cap de llatí. Evidentment, la serietat de l'atac cau pel seu propi pes i desplaça el problema a un altre sector, el de la incidència social d'una doctrina. L'inquisidor experimentaria en la seva pròpia carn les conseqüències d'un canvi d'època, la que consistia en el pas del llatí a les llengües vernacles, ja que si fins aleshores l'exclusivitat del llatí arraconava qualsevol conflicte doctrinal dins la franja sociològica dels qui, havent passat per les universitats, formaven aquella zona de població, a l'interior de la qual la llengua de comunicació era la llatina, el salt a la llengua vulgar ampliava els límits de la demografia afectada a tots aquells que havien estat escolaritzats i podien llegir escrits en llur pròpia llengua. I de fet sabem que no gaires anys després d'haver publicat el *Directorium Inquisitorum*, el mateix inquisidor es queixaria amargament a València (i són paraules confirmades per document notarial) "que metges e mercaders vinguen a reprovar mestres en theologia de theologia et de filosofia" (J. DE PUIG, "Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura", LVI [1980], 355): els temps canviaven i per culpa d'haver Ramon Llull publicat llibres en llengua catalana, ara l'inquisidor es veia contestat en el seu mateix camp de la filosofia i la teologia. Era encertat intentar de posar-hi remei?